

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale
Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting
Dienst zur Bekämpfung von Armut,
Prekären Lebensumständen und
Sozialer Ausgrenzung

08/10/2021 - Thematiek

Nood aan extra initiatieven voor precare groepen in de herstelplannen

Onze samenleving wordt geconfronteerd met verschillende crisissen en uitdagingen tegelijkertijd: klimaatverandering met grote gevolgen –de overstromingen in de voorbije zomer illustreerden dit op dramatische wijze - en de COVID-19-pandemie die de wereld nu reeds ruim anderhalf jaar in de greep heeft. Zowel internationaal, nationaal, regionaal als lokaal nemen overheden maatregelen. En worden plannen uitgewerkt – in de context van klimaat, de overstromingen, COVID-19, ... - in functie van een herstel op sociaal-economisch vlak. België diende, net als de andere Europese lidstaten, een nationaal plan in bij de Europese Commissie in het kader van de toegekende middelen vanuit de EU. In dit artikel brengen we de aanbevelingen van het Steunpunt tot bestrijding van armoede op basis van zijn bijdrage aan de sociale impactanalyse van de ontwerpversie van het herstelplan. Extra aandacht en initiatieven zijn nodig in het herstelbeleid, om te vermijden dat ongelijkheden blijven of zelfs toenemen.

Context

Het [Nationaal Plan voor Herstel en Veerkracht](#) is een geheel van investeringen en structurele hervormingen die de gevolgen van de COVID-19-crisis moeten verlichten en tegelijk een antwoord moeten bieden op de structurele uitdagingen van het land. Het wil met name een antwoord bieden op de uitdagingen waarmee België op milieu-, digitaal, sociaal, mobiliteits- en productiviteitsvlak wordt geconfronteerd. Dit plan van 'relance' wordt gefinancierd met Europese middelen ten belope van 5,9 miljard euro voor de periode 2021-2026.

In functie van de opmaak van dit plan heeft België verschillende werkgroepen opgericht, waaronder een werkgroep 'sociale impact', die tot taak had een analyse te maken van de sociale impact van de projecten die door de verschillende regeringen (zowel federaal, gewesten, gemeenschappen) bij de Europese Commissie worden ingediend. Een vertegenwoordiger van de FOD Sociale Zekerheid en een vertegenwoordiger van de POD Maatschappelijke Integratie werden aangesteld als experts voor dit sociaal luik. De Nationale Hoge Raad voor Personen met een handicap en het Steunpunt tot bestrijding van armoede werden bij deze evaluatie betrokken en hebben samengewerkt met de twee experts aan deze sociale impactanalyse. De bijdrage van het Steunpunt aan de impactanalyse is gebaseerd op de projecten die in de ontwerpversie van 2 april van het herstelplan waren opgenomen. De

uiteindelijke versie van het herstelplan werd op 30 april 2021 overgemaakt aan de EU, en goedgekeurd op 23 juni 2021.

In dit artikel herhalen wij de algemene opmerkingen die het Steunpunt tot bestrijding van armoede over het herstelplan heeft gemaakt in [zijn bijdrage aan de sociale impactanalyse van het Nationaal Plan voor Herstel en Veerkracht](#)¹. Maar het Steunpunt heeft ook een reeks specifieke aanbevelingen opgesteld voor de verschillende projectfiches waarvoor een sociale impactanalyse relevant was (42 projecten in totaal), met als doel de beleidsmakers op de verschillende overheidsniveaus te helpen bij de uitvoering van de maatregelen in de komende maanden en jaren. Deze aanbevelingen zijn opgenomen in een apart punt van onze bijdrage.

Een vaststelling: versterkte ongelijkheden door de sanitaire en klimaatcrisissen

Het overlegproces - tussen verenigingen van mensen die in armoede leven en diverse andere actoren - rond duurzaamheid en armoede, dat heeft geleid tot het [tweejaarlijkse Verslag 2018-2019](#), wees op het feit dat de meest precare bevolkingsgroepen als eersten te lijden hebben onder de gevolgen van de klimaatverandering. Dit werd nog eens duidelijk tijdens de overstromingen van juli 2021. Ook de COVID-19-crisis heeft de sociale ongelijkheden die in België reeds bestonden, aan het licht gebracht en verscherpt. Deze ongelijkheden zullen waarschijnlijk een langetermijneffect hebben, zoals blijkt uit onze nota over de impact van COVID-19 in armoedesituaties². Ze raken aan de basisbehoeften. Op het gebied van huisvesting, bijvoorbeeld, heeft de lockdown naar aanleiding van de pandemie veel huishoudens in armoede gedwongen om - meer dan anders - te leven in hun woningen van slechte kwaliteit, met een hoge vochtigheid en een slechte luchtkwaliteit, of in overbevolkte woningen, met een zeer beperkte toegang tot openbare ruimte en natuur in hun onmiddellijke omgeving. De gevolgen voor de schoolprestaties van de kinderen en de mentale gezondheid van de gezinnen zijn ook vandaag nog te vrezen.

Een onderwerp dat specifieke aandacht verdient is de beperkte toegang tot de hulpverlening tijdens de pandemie, en de duidelijke effecten vandaag. Het gedwongen thuis blijven in de eigen bubbel, en de sluiting van verschillende diensten en loketten, heeft in de huidige COVID-19-crisis de evolutie naar digitalisering enorm versterkt. De informatie over het virus en de beschermingsmaatregelen was vooral in digitale vorm beschikbaar. Verschillende diensten zijn overgeschakeld naar een digitale dienstverlening. In het [tweejaarlijkse Verslag 2014-2015 over publieke diensten](#) wees het Steunpunt reeds op de grote risico's van digitalisering op het vlak van non-take-up van rechten voor mensen in armoede en vroeg nadrukkelijk naar het behoud van loketten en persoonlijke contacten in de dienstverlening – in treinstations, bij energie- en waterleveranciers, bij lokale besturen... - en naar het gebruik van andere communicatiekanalen en -middelen naast de elektronische.

Op basis van deze elementen vormt de oproep in het [tweejaarlijkse Verslag 'Duurzaamheid en armoede'](#) - *to leave no one behind* – dan ook een enorme uitdaging voor het herstelbeleid.

---

¹ [Bijdrage van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting in het kader van het Plan voor herstel en veerkracht](#), 13 april 2021.

² Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Interfederale nota over de impact van de Covid-19-crisis in situaties van armoede en bestaansonzekerheid](#). Brussel: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

We gaan hieronder in op een aantal aanbevelingen van de bijdrage van het Steunpunt aan de sociale impactanalyse van het herstelplan.

Meer maatregelen ter ondersteuning van preciaire groepen

Zoals hierboven aangegeven werden de bestaande ongelijkheden in de samenleving versterkt en verscherpt door het coronavirus en de beschermingsmaatregelen. Indien men in de relancemaatregelen geen extra aandacht voorziet voor preciaire groepen, riskeert men deze ongelijkheden opnieuw te versterken, bijvoorbeeld op volgende domeinen:

- Veel acties van het relanceplan zijn gericht op de digitale evolutie, maar zullen de verschillende bevolkingsgroepen even goed gewapend zijn voor deze steeds uitgebreidere digitale dienstverlening? Er moeten aanvullende acties worden ontwikkeld om ervoor te zorgen dat iedereen toegang heeft tot het internet, en tot ICT-apparatuur en -vaardigheden. De digitalisering bij het openbaar vervoer - met de evolutie naar het gecombineerd gebruik van verschillende mobiliteitsmiddelen - en bij de overheidsdiensten moet gepaard gaan met specifieke maatregelen om de inclusie van mensen die in armoede leven, te garanderen. In het bijzonder mobiliteit is een belangrijk punt, aangezien het een essentiële voorwaarde is voor de uitoefening van veel grondrechten, zoals onderwijs, gezinsleven, werk, huisvesting, gezondheidszorg en cultuur.
- Maatregelen op het vlak van renovatie van woningen, en water- en energiebesparing dienen ook nog diepgaander bekeken te worden, in het bijzonder voor de situaties van huurders met een laag inkomen, zowel in de private als sociale huursector. Deze groep is nauwelijks aanwezig in de voorgestelde acties.

Het belang van *ex ante* en *ex post* evaluatie

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede vraagt voldoende aandacht in het beleid op de verschillende bevoegdheidsniveaus voor evaluatie, *ex ante* en *ex post*, met betrokkenheid van verenigingen waar armen het woord nemen en de andere actoren. In zijn bijdrage aan de sociale impactanalyse brengt het Steunpunt *ex ante* elementen aan die kunnen meegenomen worden bij de concretisering en uitvoering van de voorgestelde herstelplanmaatregelen. Maar van in het begin is het belangrijk om *ex post* evaluatie in te schrijven voor de verschillende voorziene acties en maatregelen. Bij deze evaluatie dient men oog te hebben voor de groepen die in preciaire situaties leven, maar niet gemakkelijk gevat worden door de beschikbare indicatoren, bijvoorbeeld personen met een preciaire job. We bevelen dan ook aan om te voorzien in een *ex post* evaluatie van de COVID-19-maatregelen, opdat een aantal maatregelen ook kunnen inspireren of aan de basis liggen van structurele maatregelen. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede heeft een interfederaal overzicht ter beschikking van maatregelen die tijdens de COVID-19-crisis door de verschillende overheden werden genomen³.

---

³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Overzicht van COVID-19-maatregelen, ter ondersteuning in situaties van armoede en bestaansonzekerheid.](#)

Het belang van de creatie van kwalitatieve jobs

Verskillende projecten focussen op de activering en begeleiding van werkzoekenden naar de arbeidsmarkt. Deze ondersteuning is uiteraard belangrijk in het verhogen van de kansen van de betrokkenen op de arbeidsmarkt. Een tweede belangrijk luik is de creatie van jobs, met kwalitatieve arbeidsvoorwaarden, in het bijzonder voor laaggeschoolden. Er liggen bijzonder veel kansen in een duurzame economie, in de diensten- en buurteconomie, en in de sociale economie. Dit luik zien we onvoldoende uitgewerkt in het relanceplan en de voorgestelde acties. We denken dat er sterker dient te worden ingezet op bijkomende mogelijkheden en investeringen in functie van laaggeschoolde jobs. Voor dit luik is de betrokkenheid van de sociale partners natuurlijk essentieel.

Naar een verdere verhoging van de uitkeringen

De uitkeringen liggen nog altijd in bijna alle situaties onder de Europese armoederisicogrens, en dienen stelselmatig verhoogd te worden. De tijdelijke COVID-19-maatregel van een maandelijkse verhoging van 50 euro kan de basis zijn voor een broodnodige inhaalbeweging van de uitkeringen op de welvaartsstijging. Naast de verhoging van deze uitkeringen, dienen verder maatregelen uitgewerkt te worden rond de negatieve effecten van het statuut samenwonende in verschillende regelgevingen. Indien 1 of meerdere personen willen samenwonen, wordt dit vaak financieel afgestraft via lagere uitkeringen of het wegvallen van de uitkering of andere voordelen. Dit terwijl we eigenlijk mensen zouden moeten kunnen stimuleren om samen te wonen (zie positieve effecten op het vlak van verminderen van de druk op de woningmarkt, verhogen koopkracht gezinnen, sociale effecten...). Het gaat om een complexe materie - met aspecten met betrekking tot zowel de sociale zekerheid als de sociale bijstand – waar dus wel overdacht moet worden opgetreden gezien de effecten op verschillende domeinen/regelgevingen tegelijk⁴.

Meer aandacht voor het risico op non-take-up van rechten

Heel veel mensen nemen rechten niet op waarop ze nochtans recht op hebben, omwille van verschillende redenen (gebrek aan informatie, moeilijke procedures, vrees voor stigmatisering, vrees voor perverse effecten van de hulpvraag ...). Het is dan ook belangrijk om op elk overheidsniveau een plan uit te werken rond de strijd tegen deze non-take-up van rechten. De meeste acties in het herstelplan vermelden echter geen informatie over take-up of non-take-up. In het kader van de strijd tegen non-take-up van rechten zijn verschillende gradaties⁵ van automatische toekenning mogelijk, die elk interessante oplossingspistes vormen. We willen in de context van de COVID-19 crisis verwijzen naar de maatregel rond de gratis Hello Belgium Railpass: het was een recht voor iedereen, maar men moest deze gratis treinrittenkaart wel digitaal aanvragen. Op basis van het fenomeen van het Mattheuseffect - de meer begoeden maken verhoudingsgewijs meer gebruik van bepaalde voordelen en diensten dan de minder begoeden - kunnen we een lagere take-up veronderstellen bij preciaire groepen. Het Steunpunt zal binnenkort de resultaten van een analyse van de (non-)take-up van deze maatregel

---

⁴ Zie: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2018). [Memorandum Samenwonen van het Steunpunt](#), december 2018.

⁵ Zie Nota: POD Maatschappelijke Integratie en Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, [Automatisering van de rechten](#), januari 2020.

publiceren. Bij een impactanalyse is het hoe dan ook belangrijk om systematisch de vraag naar de (non-)take-up van een maatregel te stellen.

En daarnaast...

Naast deze aanbevelingen vermeldt het Steunpunt tot bestrijding van armoede het belang van het voorzien in een sterkere samenwerking op het interfederale niveau, met gebruik van de bestaande instrumenten (zoals de Interministeriële Conferenties, IMC). De COVID-19-crisis heeft de noodzaak, maar ook de meerwaarde van een interfederale aanpak aangetoond. Wij zijn dan ook blij met de komende organisatie van een IMC over armoede en sociale uitsluiting, zoals aangekondigd in de conceptnota van het vierde federale plan ter bestrijding van armoede en ter vermindering van de ongelijkheden. Er is nog steeds de kwestie van de financiering van het herstelbeleid. Uitkeerbare belastingkredieten, de invoering van een globalisering van inkomsten (uit arbeid en vermogen), en de bestrijding van belastingontduiking maken deel uit van de aanbevelingen in ons laatste tweejaarlijkse Verslag. We hopen dat de Green Deal een krachtig kader kan vormen, met ook opportuniteiten op het vlak van de financiering van een duurzaam herstelbeleid.

Bij wijze van besluit

Zowel de COVID-19-crisis als de overstromingen hebben aangetoond dat het de mensen in preciaire situaties zijn die het grootste risico lopen bij gezondheids- en klimaatgerelateerde rampen. Deze verergeren bestaande kwetsbaarheden - met een impact op basisbehoeften zoals huisvesting, voedsel, psychosociale aspecten of cultuur - en duwen mensen soms in een nooit eerder geziene situatie van kwetsbaarheid. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede dringt daarom aan op bijkomende maatregelen ter ondersteuning van kwetsbare groepen, zonder dewelke het herstelplan een ernstig risico inhoudt dat deze ongelijkheden nog groter worden. Ten slotte roept het Steunpunt op tot coördinatie en wisselwerking tussen de verschillende plannen (duurzame ontwikkeling, wederopbouw na overstromingen, herstel, armoedebestrijding) en de verschillende toegekende budgetten, om de meest kwetsbare bevolkingsgroepen daadwerkelijk te bereiken en een gecoördineerde strijd tegen armoede te realiseren.